

ספר מגלה עמוקות על ואתחנן - אופן קכח

רצה משה ליכנס לארץ ישראל, לפי שאמרו רז"ל (סנהדרין כ' ע"ב) שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להכרית זרעו של עמלק, למנות להם מלך, ולבנות להם בית המקדש. ואיתא במדרש רבה (פרשת שופטים [דב"ר פ"ה י']) שראוי היה בית המקדש לבנות בימי שאול, רק שהיו בדורו דילטורין לכן לא נבנה המקדש בימיו. לדעת מזה הטעם דרשו רז"ל (במדרש רבה פרשת קרח [במ"ר פי"ט ב'] ובירושלמי (ברכות) [ירושלמי פאה פ"א ה"א]) כשראה דוד שהיו בדורו בעלי לשון הרע, בקש דוד שיסלק שכינה לשמים. ועל זה פ' הפסוק רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך (תהלים [נו יב]), ר"ל שהתפלל דוד על זה שלא יבנה שאול המקדש בימיו, אף שראוי הוא שעל הארץ יהיה כבודך, דהיינו בבנין המקדש מלא כבוד ה' בכל הארץ, אפילו הכי מתפלל אני שלא יבנה המקדש, רק רומה על השמים אלהים, שיסלק הקב"ה שכינתו בעליונים ולא יקבע לו בית עולמים למטה. על זה התפלל משה כשהראה לו הקב"ה דורו של שאול שהוא חטא במלחמת עמלק, וגרם בזה שאין השם שלם (תנחומא תצא סי' י"א). וגם גרם בזה שבדורו לא נבנה המקדש. לכן אמר ואתחנן על אוצר של וחנותי (שמות לג יט), אל ה' כדאיתא במדרש (דב"ר פ"ב א'), רצה להשלים שם מלא, שם שלם וכסא שלם ה' דייקא, בעת ההיא, שרמז על אותו עת שציוה הקב"ה להכרית את עמלק, ההוא כתיב שבאותו פרק היה גם כן ראוי לבנות המקדש, לאמר דייקא לדורות, משה אמר שם לדורות, כמ"ש משה (שם שמות יז יד) כתוב זאת זכרון בספר, אמירה זו היתה לדורות. לכן אמר אדני, פתח באדני, כי שם נשבע הקב"ה במלחמת עמלק בב' אותיות של י"ד מן אדני"י שהם לבוש של י"ה, כמ"ש בכנפי יונה כי יד על כס יה (שם שם שמות יז טז), שאותיות י"ד מן אדני"י הם אותיות לבוש של יה. ולכן התפלל אתה החלות להראות את עבדך, שמשא התחיל להלחם בעמלק תחלה, וגם רמז על שהראה לו הקב"ה את שאול שהיה משכמו למעלה גבוה מכל העם (שמואל א' ט ב), כי סוד שאול הוא משיעור קומה שלמעלה, בסוד שאול מרחובות הנהר (בראשית לו לז). לכן אמר עליו את גדלך, שהיתה קומתו של שאול מן קומה שלמעלה, כדאמרינן בסוטה (י"ע"א) חמשה נבראו מעין דוגמא שלמעלה, וכולם לקו בהם, שאול בצוארו. סוד זה נרמז במלת בעת ההיא, באותו עת שהראה הקב"ה למשה ההי"א קרי, רצה לומר ה' בני אדם שנבראו מעין דוגמא שלמעלה ובתוכן שאול, עליו קאמר את גדלך דייקא, שקומתו היתה מן קומה שלמעלה, וכן גדלך בגימטריא הב"ן, שהוא היה בסוד שם של ב"ן, בסוד ב"ן שנה שאול במלכו (שמואל א' י"ג יג א'), שהיה משבט בנימין בסוד ב"ן ימין שקרא אותו אביו (בראשית לה יח), והוא היה המלך הראשון שהראה הקב"ה למשה (כדאיתא במ"ר בפרשת אמור [ויק"ר פכ"ו ז']), והראה לו גם כן שלקה בצוארו, שהוא בקומת גדולתו שידקור בחרב. על זה אמר את ידך החזקה, שהוא על העונש שידקור בחרב, ובמלת ידך דייקא, לפי שחטא בעמלק שנשבע הקדוש ברוך הוא כי יד על כס יה, לכן אמר משה אשר מי אל בשמים ובארץ, לפי שחטא בשם של הוי"ה, י"ה בשמים ו"ה בארץ, אשר יעשה כמעשיך על סוד גדולתו שחלק ליריאוי, כגבורתך על העונש הגדול שמלך ראשון שבישראל ידקר בחרב. לכן התפלל אעברה נא, שרוצה אני לתקן עתה מיד המצות, דהיינו לתקן אותיות נ"א לצרף שם של אדני"י, וארא"ה אמר בו' ובה', לתקן אותיות ו"ה ולצרף אותם עם שם של י"ה, דהיינו להלחם עם עמלק, ובוה יבנה המקדש מיד, זה שאמר ההר הטוב הזה והלבנון, רצה לומר לבנות מיד המקדש. השיב הקדוש ברוך הוא על מלחמות עמלק רב לך, אין זה שלך, כי כבר בתחלת השליחות אמרתי לך שים באזני יהושע, אל תוסף דבר, כי זה הענין אינו נמסר לך בדיבור רק בכתובה, כמו שאמרתי כתוב זאת זכרון בספר דייקא, ואל תוסף דבר, מאחר שאמרתי לך שים באזני יהושע. לזה אמר צו את יהושע, אין צו אלא מיד ולדורות

ספר מגלה עמוקות על ואתחנן - אופן מב

סוד שיהושע היה בשעת מלחמת עמלק מנין א"ל ה', שהוא נ"ז שנים, ובשעת כניסתם לארץ ישראל, היה בן צ"ו, מנין א"ל אדני"י. - עשה משה מלחמה למעלה עם השר של עמלק, ויהושע החליש למטה, וכן היה במדין. - וסוד עלה ראש הגבעה, ראש הקליפות שר של עמלק שבא עם ק"ל מחנות של סמא"ל, שכן עמלק עם ק"ל, סוד ק"ל מן שמים נפל. ונרמז נ"ז מנין גדלך וכו'. - חמשה מלכי מדין היו כמנין ה' אצבעות שביד. - וסוד יפקד ה' על צבא מרום. - מ"י משה יהושע, משה בשמים יהושע בארץ, ורצה להיות ב' מנהיגים. - צו, רמז שהיה בן צ"ו, יפקוד ה' איש על העדה וגו':

לפי דברי הכנפי יונה שיהושע היה בשעת מלחמת עמלק מנין א"ל ידו"ה, שהוא נ"ז שנים, ואחר כך בשעת כניסתו לארץ היה בן צ"ו, מנין א"ל אדני"י, ולפי דבריו לא פרנס יהושע את ישראל רק י"ד שנה, ז' שכבשו ז' שחלקו, ועל אותו

ז' שנים שחלקו אמר (יהושע יא יח) ימים רבים עשה יהושע מלחמה. ועל זה אמר משה ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך, ר"ל בשעת מלחמת עמלק התחיל משה להלחם מלחמה ראשונה, ואז אמר הקב"ה שידבר משה אל יהושע צא והלחם בעמלק (שמות יז ט), וכמו שבשעת מלחמות עמלק התחיל הקב"ה שעל ידי שניהם יהיה המלחמה, דהיינו על ידי משה ועל ידי יהושע הוצרך להיות שנים, משה הוצרך להלחם עם שר של עמלק למעלה, ויהושע החליש את עמלק למטה, זה שאמר משה ליהושע מחר אנכי נצב על ראש הגבעה, שהוא ראש הקליפות שר של עמלק שבא עם ק"ל מחנות של סמאל, שכן עמל"ק אותיות ע"ם ק"ל, קל מן שמיא נפל (דניאל ד כח), וכן במלחמת מדין הוצרך משה לתת נקמת ה' במדין (במדבר לא ג) על שר של מדין, ופנחס שלח אותו משה לנקום את המדינים שלמטה, לכן התפלל גם כן משה עתה בעת ההיא, ר"ל באותו עת שעשה נקמה במדין, ואמר מאחר שהחלות להראות נקמת ישראל על ידי שנים, זה שאמר את עבדך, ר"ל עם עבדך, דהיינו שהיה לי בכל פעם חבר אחד כדי לעשות המלחמה מלמעלה ולמטה, את גדלך רמז על מלחמת עמלק, שהיה באותו פרק יהושע בן נ"ז שנה שהוא מנין גדלך, ואת ידך החזקה, רמז על מלחמות מלכי מדין, ונרמז במלת ידך, שכן ה' מלכי מדין היו כדמיון ה' אצבעות שביד, וכמו ששם היו שנים, אחד לפקוד על צבא מרום במרום, שהוא משה שעשה מלחמה בשמים, ויהושע עשה מלחמה בארץ, על כן אמר אשר מי אל בשמים ובארץ, שבכל מלחמה צריך לקיים קרא (ישעיה כד כא) יפקוד ה' על צבא מרום במרום, ואחר כך על מלכי אדמה באדמה. ונרמז במלת מ"י שצריכין להיות שנים, מ"י נוטריקון "משה" יהושע, משה להלחם בשמים, יהושע להלחם בארץ, לכן אעברה נא רוצה אני להעביר הסטרא אחרא מלמעלה. והשיב הקב"ה רב לך, מה שאתה רוצה לעשות ולהלחם בשמים, הרב שלך שהוא הקב"ה הוא ילחם מן השמים. צו את יהושע שהוא ילחם בארץ, וחזקה"ו דייקא רמז על ה"ו מן השם, שיהיה עמו בהלחם מלחמתו מן השמים, וכן כתיב (יהושע) ויהי ה' את יהושע ושמעו הולך בכל הארץ, ר"ל יהושע לוחם מלחמתו בכל הארץ, אבל בשמים לוחם הקב"ה, כמ"ש ויהי ה' את יהושע, שהוא היה שותפו. ונרמז במלת צ"ו את יהושע, ר"ל א"ל אדנ"י שהוא בגימטריא צ"ו, שהוא היה באותו פרק בן צ"ו, שם של א"ל אדנ"י לוחם במלחמתו. ולכן אמר משה יפקוד ה' איש על העדה (במדבר כז טז), ואמר ב' לשונות, כי רצה שיהיו שני בני אדם, האחד אשר יצא לפניהם על השר שלמעלה, ואחד אשר יוציאם על אומה שלמטה. והשיב לו הקב"ה קח לך את יהושע (במדבר כז יח), ל"ך דייקא, כשאתה לוקח את יהושע אתה לוקח לך, כי הוא דרגא דילך. ועל זה אמר גם כן רב לך, ר"ל הגדולה שלך, לזה אמר צו את יהושע, כשאתה מצוה ליהושע יהיה הגדולה שלך, כי הוא דרגא דילך, והוא איש אשר רוח בו וסמכת ידך עליו, ובוזה היה לו כח בכל י"ד שנים שכבש ושחלק:

ספר מגלה עמוקות על ואתחנן - אופן סח

ולכן בקש משה אתה החלות להראות בתחלת המלחמה של עמלק את גדלך, כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל (שם שם שמות יז יא), ז"ש את ידך החזקה, ושם נשבע הקב"ה בידו החזקה כי יד על כס יה, ז"ש אשר מי אל בשמים ובארץ, השמים כסאי והארץ הדום רגלי (ישעיה סו א), לכן בקש אעברה נא, רוצה אני להעביר ממשה זרה מן הארץ, ובוזה אתקן הכסא שיהיה שלם בא' והשם שלם בו"ה. וזה נרמז במלת נ"א, נ' שהיא מורה על צורת הכסא, יהיה בא' של נ"א. ובמלת "וארא"ה נוסף ו"ה, רומז על ו"ה מן השם שיהיה מלא, כשאראה את הארץ שהוא מקום הכסא, ההר הטוב הזה ירושלים הוא כסא ה'. והלבנון זה ב"ה הוא מקום שיש השם שלם, כמ"ש כי בחר ה' בציון, אז או"ה למושב לו (תהלים קל"ב [קלב יג]), נשתלמו ג' אותיות אלו:

ספר ליקוטי אמרים - אות ד

ד) סוד הפורים שכתב בפרי עץ חיים דהוא הארת יסוד דאבא וכו' עיין שם. פירוש דנודע אבא חכמה ויסוד הוא כח ההוצאה לפועל ולידי גילוי שהוא כח המשפיע במקבלים ומוציא תעלומות לבו לגילוי, [כמו ששמעתי דהבנים הוא התגלות תעלומות לב האב] ולכך התורה שהוא חכמתו של ה' יתברך שנתגלית בעולם בפועל כתוב בספר נקרא יסוד אבא שהוא ספרו של ה' יתברך שהספר מגלה חכמת המחברו, ומגילה נקרא גם כן ספר דה' יתברך כמו שאמרו ז"ל (מגילה ז'). מקרא דזכרון בספר וכן אז קיימו מה שקיבלו כבר (שבת פ"ח). ובודאי היה אז הארה בלב כל איש מישראל קבלת כלל התורה כמו ההארה שהיה במעמד הר סיני, וזה שאמרו ז"ל (סנהדרין כ"א ע"ב) ראוי היה עזרא שתנתן תורה על ידו ונשתנה על ידי הכתב, היינו איכות הגלוי על ידי הכתב, וכן ראויים לעשות להם נס בימי עזרא וכו' (ברכות ד'). כי אז היה גם כן ממש אותה הארה דמעמד הר סיני דהיינו הארת של גילוי חכמתו יתברך בעולם הזה שזהו יסוד אבא, רק שגרם החטא ולא היה אלא מצד התלבשותו בנוקבא וכו' כמבואר בספר

פרי עץ חיים היינו דלא היו בפועל נסים מפורסמים וקולות וברקים והתגלות אלקות בפועל כבמעמד הר סיני, רק שהיה מצד התלבשות בכנסת ישראל בלבבות בני ישראל עצמן והם מעצמן קיימו הכל בלבבן:

וכן נס דאחשוורוש ובנין בית שני הכל בהתלבשות בדרך הטבע, וכסבורין אנו שזה חטא וחסרון ובאמת אינו אלא יתרון כטעם יקר וגו' סכלות מעט, כי ודאי גדול קבלת דברי תורה מעצמן דלולי כן הוה מודעא רבא לאורייתא כמו שאמרו ז"ל (שבת שם), ואינו דומה כשמקבלין מצד הנסים הנגלים וכשגם בלעדי התגלות בזה הם מעצמן מקבלים, וזה טעם מגילה נקראת דמשמע מעצמה ולא קורין את המגילה דמשמעו בהשתדלות אדם, רק באמת כל ענין פורים הוא לבסומי עד דלא ידע וכו' (מגילה ז' ע"ב) שהוא העדר הדעת מכל מקום הוא דבוק בה' יתברך מעצמו בלא שום השתדלות שמצד החכמה והידיעה הוא מתבונן ומכיר אמיתות ה' יתברך, וכמו בשעת מתן תורה מצד הנסים נגלים דיציאת מצרים ומתן תורה והתגלות חכמתו יתברך במוח ולב עד שראו שכל חיותם מה' יתברך ושבלא התורה אין להם חיות:

וזה ענין כפיית הר כגיגית היינו שהבינם זה מצד תוקף התגלות אור אלקי שהיה עליהם אז כי באם לא יקבלו התורה שם וכו', כי אין להם חיות כלל כי ראו בחוש לעיל שכל חיות הנבראים הוא מן התורה ומצד זה קיבלו, ומכאן מודעא רבא לאורייתא דיכולים לומר בשעת העלם (דאם) שלא נגלה בהירות כזה לא היו מקבלים, לכך הדר קיבלוה בימי אחשוורוש בהעלם האור בלבבם אמיתות כל דברי התורה וחכמתו של ה' יתברך מצד ההעלם וההתלבשות שאין כאן השתדלות בדעת והכרה ברורה, רק דהתלבשות זו היא בתוך לבבות בני ישראל המכונה כנסת ישראל והם מצד עצמם ושורש מעמקי לבבם עומדים על הארה זו מעצמם מבלי שיתבוננו וישתדלו בדעתם וחכמתם לעמוד על דבר זה מצד התבוננות בחכמה, ונמצא החטא שהוא ההעלמה גרם דבר גדול יותר שגם בהעלם דבוק בה' יתברך וה' יתברך מתלבש בהם:

וזהו ליהודים היתה אורה זו הארת יסוד אבא שנקרא תורה, ושמחה יום טוב הוא קדושת הזמנים דישאל מקדשי ומצד הפורים דהוא התלבשות חכמתו יתברך בתורה שכתב תוך כנסת ישראל נעשה מיום טוב דישאל מקדשי קדושה כמו שבת דקביעא וקיימא שה' יתברך מקדשו כי הכל אחד, ומצד קדושת הפורים הוא הוספת שמחה בכל היום טוב, וששון זו מילה (מגילה ט"ז ע"ב) הוא קדושת היסוד בשמירת הברית, כמו ששמעתי על אחד עשר סממני הקטורת דהם נגד עשר ספירות וארבע שנתפרשו בתורה צרי וציפורן וחלבנה ולבונה הם קו האמצעי דהיינו כתר תפארת יסוד מלכות וחלבנה הוא היסוד והמתקתו הוא על ידי קנמון שהוא נגד חכמה וזה טעם קנמון תשעה דיסוד התשיעי מתתא לעילא וחכמה התשיעי מעילא לתתא ולכך הם אחד עשר דקנמון הוא להמתקת היסוד כאשר הוא נמשך מחכמה, כך שמעתי על פי דרכו דיסוד רצה לומר עקשות והיא חלבנה רק העקשות שנמשך מחכמה הוא טוב:

וגם על פי דרך הפשוט דיסוד הוא שמירת אות ברית קודש יציבא מילתא דכנגדו חלבנה כי על זה נאמר בעוון מלא אפילו חסיד שבחסידי וכו' (ויקרא רבה י"ד, ה'), והמתקתו בחכמה כמו שנתבאר במקום אחר מה שמובא בזוהר (ח"א ס"ב). על הוצאת זרע לבטלה דאין מועיל תשובה היינו מצד הבינה דמשם התשובה רק תקנתו מצד החכמה שבמוח על ידי דברי תורה, כי באמת אין הערלה נקראת אלא על שם אומות העולם וכל ישראל נקראים מולים כמו שאמרו בנדרים (ל"א ע"ב) והיינו דעמך כולם צדיקים שומרי הברית ולכך מצד התגלות הארת יסוד אבא הוא תיקון הברית וקיום המילה שהוא אות ברית קודש בכל בני ישראל:

ויקר אלו תפילין (מגילה שם) דהוא דביקות וקישור ישראל לאביהם שבשמים שזה פירוש התפילין וענינם, דתפילין דישאל כתוב בהם ה' אחד ובדמרי עלמא דישאל גוי אחד (ברכות ו'). ויש יחוד מצד תפילה והוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה דהיינו שמתיחד עם השפעת ה' יתברך וזהו תפילין של יד שכנגד הלב דתפילה הוא עבודה שבלב (תענית ב'). ויש יחוד מצד התורה דהיינו שמתיחד עם חכמת ה' יתברך והוא היחוד דקריאת שמע שמקבל עול תורה ועול מצוות והוא תפילין שבראש נגד המוח, וזה מתגלה על ידי הארת הפורים שמתלבשת יסוד חכמה העליונה בלבבות כנסת ישראל ומתגלית הארתה במוחם ולבם, ואז בזמן מרדכי שהוא ההתחלה היה בגילוי מפורסם עד שרבים מעמי הארץ מתיהדים וגו', כי כל דבר בראשיתו הוא בתוקף עצום עד שנפל פחד מרדכי כי מצד תפילין של ראש ראו כל העמי הארץ וגו' ויראו ממך שהוא המקבל תוקף הארה זו על כל האומות, וכן תהיה לנו הארה זו בימי הפורים בכל דור ודור במוח ולב שמתלבשת בו הארת חכמתו יתברך מעצמה בלי שום התבוננות בדעתו כלל:

ספר מחשבות חרוץ - אות יז

ואסתר סוף כל הניסים כמו שאמרו ביומא (שם), הוא כמו כל סוף מדריגה קומה שהוא נעשה ראש והתחלה למדריגה האחרת, והוא כמו אמצעי בין שתי המדריגות שבכל שני דברים יש אמצעי והוא הסוף של זה והראש של זה, וכך נס זה אף על פי שגם הוא היה מלוכש בדרך הטבע שהמלך אחר כך לאהבת אשתו היפך הגזירה ולפיכך לא רצו תחילה אנשי כנסת הגדולה להסכים לכתוב הנס כלל ואמרו שנאה את מעוררת כמו שאמרו במגילה (ז'), והיינו שהנס הגלוי גם לעיני העמים וגם הם הודו שהיה נס לא שייך התעוררות שנאה, מאחר שגם הם מכירים ומודים שהוא ישועת ה' יתברך, אבל בזה הם יאמרו שהוא דרך הטבע ואחר זמן כשתמות אסתר ישו בו הם לבקש ממלכים לנקום נקמתם:

והשיבה שכבר כתובה על דברי הימים, רצה לומר שגם האומות הכירו שהסיבה שתהרג ושותי על ידי בקשת המלך דבר זר, ושתנשא אסתר הבלתי ידועה מאיזה עם ומשפחה וכל שכן למאן דאמר (שם י"ג.) ירקרקות היתה וחוט של חסד משוך עליה, הבינו שהיה הכל דרך נס וסיבה מן השמים להצלת ישראל, ועל כן רבים מעמי הארץ מתיהדים וגו' שזהו מעין לעתיד שיעשו גרים גרורים מצד הפחד דישראל, ולפיכך ניתן לכתוב בכתובים שהוא דברי קבלה ואף על פי שאינן כדברי תורה ממש, ולשעה היה בו נייחא גמורה כבכל יום טוב ועל כן חשבו לקבעו יום טוב:

ואסתר סוף כל הניסים כמו שאמרו ביומא (שם), הוא כמו כל סוף מדריגה קומה שהוא נעשה ראש והתחלה למדריגה האחרת, והוא כמו אמצעי בין שתי המדריגות שבכל שני דברים יש אמצעי והוא הסוף ועל כן נאמר שם בתחילה שמחה ומשתה ויום טוב, הקדימו השמחה דזה יום טוב שבו השמחה מצד עצם היום ועל ידי השמחה עשו להם משתה, אבל אחר כך שלא כתוב יום טוב נאמר בהיפוך משתה ושמחה, כי אין השמחה בעצם היום רק על ידי המשתה באים לשמחה, כי יין ישמח וחייב לבסומי עד דלא ידע (שם ז' ע"ב) שהוא השכרות הגמור דפטור מכל המצוות כמו שאמרו בעירובין (ס"ה.) ושוכח כל עמל עולם הזה מצד השכרות ולא באמת, וכך הנייחא דאז אינו מצד עצם על ידי הכרת הדעת. כמו בכל שבתות וימים טובים מי שזוכה לטעום קדושת היום טועם מעין עולם הבא בהעלאת המוחין של חכמתו ובינתו ובישוב הדעת, כי על ידי הנס והישועה מאותה צרה היתה ישועה גמורה מאותו דבר דעל כן אמרו (מגילה י"ד.) הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, ואף בנס דחנוכה, מצד ישראל שהכירו בניסן ושהיה ישועת ה' יתברך, אף על פי שהיה נראה כדרך הטבע סוף סוף נושעו מצרתן ולא היו עוד עבדי מלכי יון ומשועבדים להם, רק עבדי ה' וגוי אחד בפני עצמו, מה שאין כן בנס שבחוץ לארץ דאכתי עבדי אחשורוש אגן ומסורים עדיין תחת ידו רק שהוא ברצונו היפך הגזירה, ואף על פי שבאמת עשה בעל כרחו דה' יתברך הכריחו לכך דלב מלכים ביד ה', זה לא נגלה בעולם הזה דרך ידיעה והכרה כלל:

והנה שלושה דברים היו בגזירת המן להשמיד להרוג ולאבד, והוא ביקש רק לאבדם, והיינו דכל טענתו היה מצד דדתייהם שונות וביקש שיתערבו בגוים ויאבד שמם וזכרם מהיות אומה מיוחדת ומצוינת, שזה נקרא אבידה כמו האובדים בארץ אשור שנטמעו שם בין העמים, וכן ואבדתם בגוים שאמרו במכות (כ"ד.) כאבידה המתבקשת שלא יהיה כליון רק אבידה, וסוף ובאו האובדים וגו':